

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Διδακτική - ερμηνευτική προσέγγιση πεζού κειμένου [Η μυστική παπαρούνα] - Στρατή Μυριβήλη¹

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Αναμένεται από τους μαθητές/τριες:

- ✚ να ερμηνεύσουν τον συμβολισμό των γεώσακων και της παπαρούνας
- ✚ να αντιπαραβάλουν τα συναισθήματα του αφηγητή πριν και μετά την αποκάλυψη της παπαρούνας
- ✚ να αντιληφθούν τον αντιπολεμικό χαρακτήρα του αποσπάσματος
- ✚ να επισημάνουν στο κείμενο στοιχεία εκφραστικής του συγγραφέα.

ΜΕΣΑ – ΥΛΙΚΑ

- Σχολικό εγχειρίδιο (*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Β' Λυκείου*, εκδ. «Διόφαντος», σσ. 274-276)
- Βιντεοταινία Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης Ελλάδας (*Νεοελληνική Λογοτεχνία*, αρ. Β28)
- Εικόνες (βλ. σχετική παρουσίαση).
- Φύλλο εργασίας
- Κείμενα για συνανάγνωση
- Φυλλάδιο με τη συνέχεια της υπόθεσης του κειμένου

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Δημιουργία κλίματος δεκτικότητας - εισαγωγική φάση

- ☞ Γνωριμία με τον συγγραφέα και το έργο του μέσα από ολιγόλεπτη προβολή (διάρκειας 4 λεπτών) μέρους βιντεοταινίας για τον Στρατή Μυριβήλη, η οποία αποτελεί παραγωγή της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης (*Νεοελληνική Λογοτεχνία*, αρ. Β28). Ακολούθως, επισημαίνονται τα πιο βασικά σημεία από την προβολή (εκπρόσωπος της γενιάς του Μεσοπολέμου, η συμμετοχή του στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο πηγή έμπνευσης για τη συγγραφή του βιβλίου του «Η ζωή εν τάφω», που θεωρείται ένα από τα αριστουργήματα της παγκόσμιας αντιπολεμικής λογοτεχνίας, ισάξιο των ευρωπαϊκών ανάλογων έργων).
- ☞ Ένταξη του αποσπάσματος [Η μυστική παπαρούνα] στο όλον (μυθιστόρημα «Η ζωή εν τάφω», με υπότιτλο *το βιβλίο του πολέμου*) και παρουσίαση του βιβλίου. Σχολιασμός του τίτλου του βιβλίου, καθώς και του αποσπάσματος, και πρόβλεψη περιεχομένου.
- ☞ Ανάγνωση του κειμένου από τη διδάσκουσα και επαλήθευση /διάψευση των προβλέψεων που έκαναν οι μαθητές για το περιεχόμενο. Συσχέτιση του περιεχομένου με τον τίτλο του

¹ Η παρούσα πρόταση σχεδιάστηκε από τη διδάσκουσα κατά το σχολικό έτος 2007- 2008, στο πλαίσιο δειγματικής διδασκαλίας που πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο σχολικής μονάδας. Τελευταία τροποποίηση: 15/9/2015.

αποσπάσματος αλλά και μ' εκείνον του βιβλίου. Οι μαθητές, επιχειρούν να δώσουν έναν δικό τους τίτλο στο κείμενο.

- ☞ Επισήμανση δομικών στοιχείων του κειμένου (σκηνικό, πρόσωπα, θέμα, σκηνικές εικόνες) και καταγραφή τους στον πίνακα. Παράλληλα, προβολή σχετικών εικόνων που θα συμβάλουν στην κατανόηση του ιστορικού πλαισίου (Α' Παγκόσμιος: ο πόλεμος των χαρακωμάτων - σκηνές από τη ζωή στα χαρακώματα) και στον καλύτερο φωτισμό του κειμένου **(βλ. σχετική παρουσίαση)**.

Επεξεργασία - εμβάθυνση:

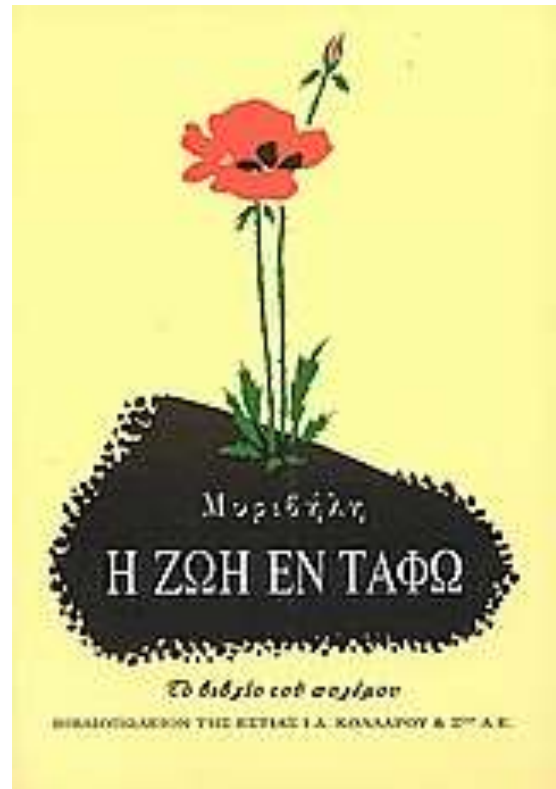
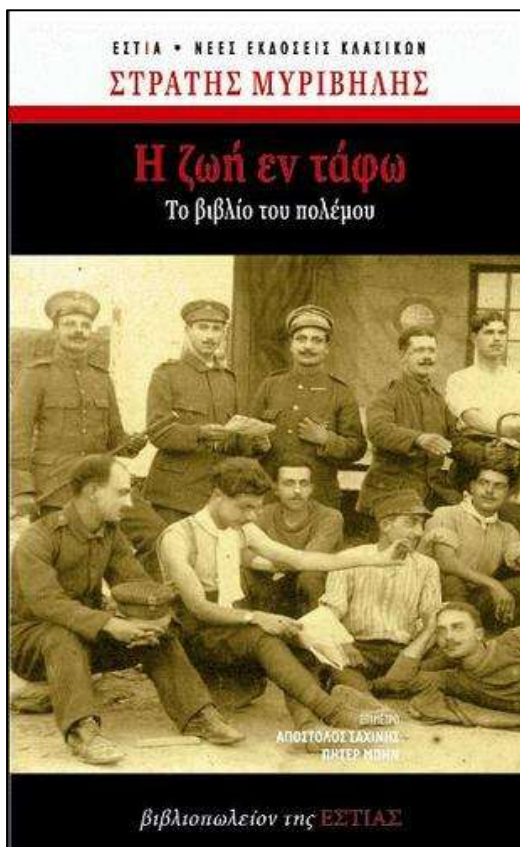
- Νοηματική και εκφραστική διερεύνηση του αποσπάσματος με τη βοήθεια φύλλου εργασίας και την καθοδήγηση της διδάσκουσας. Οι μαθητές μέσα από μια ομαδοσυνεργατική διαδικασία διερευνούν κύρια σημεία, όπως:
 - περιγραφή γεώσακων και παπαρούνας και ερμηνεία των συμβολισμών τους
 - συναισθήματα αφηγητή πριν και μετά την αποκάλυψη της παπαρούνας
 - επισήμανση του αντιπολεμικού χαρακτήρα του κειμένου
 - εντοπισμός στοιχείων εκφραστικής του συγγραφέα (αφηγηματικές τεχνικές, γλώσσα, ύφος).
- Ανακοίνωση των αποτελεσμάτων της διερεύνησης (τμηματικά) στην ολομέλεια της τάξης, συμπλήρωση στοιχείων και συζήτηση.
 - ☞ Κατά τη διάρκεια της συζήτησης μπορεί να σχολιασθεί η συνειδητή επιλογή της παπαρούνας εκ μέρους του συγγραφέα και όχι άλλου λουλουδιού (εύθραυστο λουλούδι, όπως εύθραυστη είναι η ειρήνη αλλά και η ίδια η ζωή //με χρώμα που παραπέμπει στο αίμα και, κατ' επέκταση στον πόλεμο, αλλά και στη ζωή). Μπορεί, επίσης, να γίνει μια αντιπαραβολή της παπαρούνας, όπως αυτή περιγράφεται από τον συγγραφέα και όπως αποτυπώνεται σε μια εικόνα που θα προβληθεί στην τάξη· μ' αυτή τη δραστηριότητα θα αντιληφθούν καλύτερα την παραστατικότητα της λυρικής περιγραφής του λουλουδιού από τον Μυριβήλη.
 - ☞ Σχολιάζεται ιδιαίτερα η αντιπολεμική διάθεση και η ανθρωπιστική αντίληψη που διατρέχει το κείμενο, όπως αυτή εκφράζεται κυρίως μέσα από την επιθυμία του αφηγητή να επικοινωνήσει με άλλους ανθρώπους κι ας είναι εχθροί αυτοί. Το αντιμιλιταριστικό πνεύμα κυριαρχεί και στα κείμενα που κλήθηκαν να συναναγνώσουν οι μαθητές (ερ. 3 στο φύλλο εργασίας), καθώς και στο απόσπασμα από το βιβλίο του Έριχ Μαρία Ρεμάρκ «Ουδέν νεώτερον από το δυτικό μέτωπο»· το σύντομο αυτό απόσπασμα μπορεί να διαβαστεί στην ολομέλεια της τάξης.
 - ☞ Παράλληλα προς τη νοηματική διερεύνηση σχολιάζονται και στοιχεία εκφραστικής του συγγραφέα (τεχνική πλαστοπροσωπίας, πρωτοπρόσωπη αφήγηση, ρεαλιστική και λυρική γραφή, πλούσια γλώσσα κ.ά.).
 - ☞ Ως επιπρόσθετη δραστηριότητα -εάν το επιτρέψει ο χρόνος- οι μαθητές μπορούν να δώσουν τη δική τους εκδοχή για τη συνέχεια της ιστορίας και ακολούθως να διαβάσουν αυτή που έχει γράψει ο Μυριβήλης.
- Ανακεφαλαίωση - συνολική θεώρηση κειμένου και ανάθεση κατ' οίκον εργασιών.

Αξιολόγηση:

- ✓ Συντρέχουσα: αξιολογείται η προφορική συμμετοχή των μαθητών, η συνεργατική τους ικανότητα κατά την επίλυση του φύλλου εργασίας, καθώς και το γενικότερο ενδιαφέρον για το μάθημα.
- ✓ Τελική: αξιολογείται η συμπλήρωση των κατ' οίκον εργασιών.

Κατ' οίκον εργασίες:

1. Ποια στοιχεία μπορούν να χαρακτηρίσουν το απόσπασμα ως αντιπολεμικό; (υποχρεωτική)
2. Ερώτηση με αριθμό 1 του βιβλίου (υποχρεωτική)
3. Να γράψετε μια παράγραφο στην οποία να συνεχίζετε με τη φαντασία σας τη διήγηση του Μυριβήλη, αρχίζοντας με τη φράση «Την άλλη μέρα το πρωί...». (προαιρετική)
4. Να ζωγραφίσετε μια σκηνή του αποσπάσματος. (προαιρετική)

Ένταξη στο όλον:

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα «Η ζωή εν τάφω» - το βιβλίο του πολέμου. Το βιβλίο (που άρχισε να γράφεται στα χαρακώματα) αποτελεί σημαντικό έργο της παγκόσμιας αντιπολεμικής λογοτεχνίας· όπως αναφέρει ο Χρ. Μηλιώνης, «φέρνοντάς μας σ' επαφή με το θάνατο πολλαπλασιάζει μέσα μας την αξία της ζωής».

Δομικά στοιχεία:

Σκηνικό:

- i. **χώρος:** ένα χαρακώμα - δηλαδή ένας «υπόγειος τάφος», ανάμεσα σε γεώσακους, κοντά σε κάποιο ποτάμι (μακεδονικό μέτωπο, περιοχή Μοναστηρίου Σερβίας)
- ii. **χρόνος:** μια φεγγαρόφωτη νύχτα (Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, 1914-1918, πόλεμος των χαρακωμάτων)

Πρόσωπα: ο αφηγητής (ο λοχίας Αντώνης Κωστούλας, πρόσωπο που επινοεί ο συγγραφέας: τεχνική πλαστοπροσωπίας και αφήγηση σε α΄ πρόσωπο, δίνουν ένα συνδυασμό αμεσότητας και αποστασιοποίησης)

Θέμα: η αποκάλυψη μιας παπαρούνας μέσα στο «περιβόλι του θανάτου» αποτελεί ένα λυρικό διάλειμμα που θυμίζει στον αφηγητή την ομορφιά της ζωής.

Αντιθετικές σκηνικές εικόνες:

- **Α΄ σκηνή:** «Το πόδι... στ' άλλο» - η καταθλιπτική ατμόσφαιρα του χαρακώματος - οι γεώσακοι ως σύμβολο του πολέμου, της φθοράς και της αποσύνθεσης.

Ήδη στην πρώτη σκηνή υπάρχουν στοιχεία προϊδεασμού (μείωση πόνου, περιγραφή νυχτερινού τοπίου) που προετοιμάζουν για το λυρικό ξέσπασμα που θα ακολουθήσει.

- **Β΄ σκηνή:** «Από δω... λαμπρό...» - μια αισιόδοξη και χαρούμενη νότα με την αποκάλυψη της παπαρούνας - η παπαρούνα ως σύμβολο χαράς, υγείας και ειρηνικής ζωής· είναι προάγγελος της Άνοιξης και της ελπίδας για ένα καλύτερο αύριο.

Στη δεύτερη σκηνή, η αποκάλυψη της παπαρούνας γίνεται αφορμή για εξωτερίκευση της έντονης αντιπολεμικής διάθεσης του αφηγητή. Αποκορύφωμα αυτής της αποκάλυψης του Θεού είναι και το γεγονός ότι ο αφηγητής σαν μικρό παιδί γεύεται τις μικροχαρές /την ομορφιά της ζωής και εκφράζει την αγνότητά του μέσα από ένα παιδικό τραγουδάκι.

Κλιμάκωση συναισθημάτων του αφηγητή:

☞ **Πριν** από την αποκάλυψη της παπαρούνας: μοναξιά, ανάγκη επικοινωνίας ακόμα και με τον εχθρό, αηδία στη θέα των γεώσακων, προσδοκία ειρηνικής ζωής.

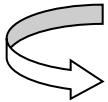
☞ **Μετά** την αποκάλυψη της παπαρούνας: έκπληξη και ψυχική ταραχή, χαρά και ευτυχία, έγνοια και ανησυχία για την παπαρούνα, ευφορία και αίσθηση της ανακάλυψης μιας χαμένης παιδικής αθωότητας.

... εκφράζεται «μια λυρική φυσιολατρία που συμβολίζει τη χαρά της ζωής και την ορμή για την κατάκτησή της και διεκδικεί τα δικαιώματα μιας νεότητας ακούσια δοσμένης και χαμένης στον πόλεμο». (Απ. Σαχίνης)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Να εντοπίσετε μέσα από το κείμενο λέξεις /φράσεις που περιγράφουν τους γεώσακους και την παπαρούνα. Στη συνέχεια να προβληματιστείτε για το τι μπορεί να συμβολίζει το καθένα.

Γεώσακοι	Παπαρούνα

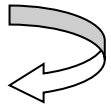

συμβολίζουν:

.....
.....
.....
.....

συμβολίζει:

.....
.....
.....
.....

2. Να αντιπαραθέσετε τα συναισθήματα του αφηγητή πριν και μετά την αποκάλυψη της παπαρούνας. Να τεκμηριώσετε τις απαντήσεις σας με χαρακτηριστικές φράσεις του κειμένου που θα τις υπογραμμίσετε στο βιβλίο.

Συναισθήματα αφηγητή	
 πριν από την αποκάλυψη της παπαρούνας	 μετά την αποκάλυψη της παπαρούνας

3. Αφού διαβάσετε πρώτα την πιο κάτω πηγή:

- να επισημάνετε τις δυσκολίες και τα συναισθήματα των στρατιωτών από τη ζωή στα χαρακώματα κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.
- να συσχετίσετε τα στοιχεία που θα εντοπίσετε με το απόσπασμα [Η μυστική παπαρούνα].

Η ζωή στα χαρακώματα

Μέσα σ' αυτούς τους τάφους που τους ονόμαζαν χαρακώματα, με τα συστήματα των υπογείων διαβάσεων και των διόδων, μας έλειπαν σχεδόν τα πάντα. Έμαθα γρήγορα... να κρεμάω το ψωμί σ' ένα σύρμα τοποθετημένο στη μέση του ορύγματος για να μην το φτάνουν τα ποντίκια, να κοιμάμαι με βρεγμένες αρβύλες, γιατί το να προσπαθήσεις να τις ξαναβάλεις, αφού τις είχες βγάλει, θα ήταν μάταιο, να κοιμάμαι τυλιγμένος σε μια μουσκεμένη χλαίνη, να κοιμάμαι τέσσερις ώρες ανάμεσα σε θορύβους, σε φωνές ανθρώπων, σε βρωμερές αναθυμιάσεις.

Φλοράν Φλες, *Ιδού*.

.....
Μια αποπνιχτική βρώμα μας σφίγγει το λαρύγγι στο νέο μας χαρακώμα, προς τα δεξιά του Επάρζ. Βρέχει κατακλυσμιαία,

και βλέπουμε ότι οι πλευρές του χαρακώματος ήταν σκεπασμένες με καραβόπανο. Την άλλη μέρα, την αυγή, ανακαλύπτουμε ότι το χαρακώμα μας είχε ανοιχτεί στη θέση ενός παλιού νεκροταφείου: το καραβόπανο έκρυβε τη θέα των πτωμάτων και των δισκορπισμένων οστών. Σε λίγες μέρες, όταν ο καιρός άρχισε να ζεσταίνει, οι μύγες άρχισαν να μας κυκλώνουν από παντού, η όρεξη χάθηκε. Όταν έφταναν στο χαρακώμα τα ξερά φασόλια ή το ρύζι, τα πετούσαν πάνω από το παραπέτο. Μόνο το κρασί και το ρούμι ήταν καλοδεχούμενα.

Δεκανέας Μπρουαζά

Δε γνωρίζω άλλο ψυχικό συγκλονισμό που να συγκρίνεται μ' αυτόν που υφίσταται ο στρατιώτης που βρίσκεται στο χαρακώμα, όταν οι οβίδες πέφτουν γύρω του. Η ασφάλεια πληρώνεται μ' ένα φοβερό σπάσιμο των νεύρων. Αυτό το σφυροκόπημα σε καταδιώκει και σε κρατά θαμμένο σε μια βρωμερή γαλαρία που μπορεί να γίνει, σε λίγο, κι ο αληθινός τάφος σου.

Γκαμπριέλ Σεβαλιέ, *Ο φόβος*

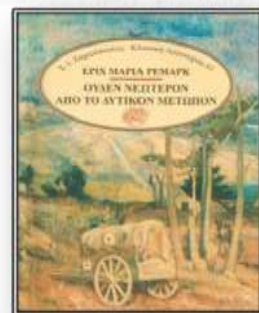
(Κείμενα που αναφέρονται από τους Α. Ντυκάς, Φ. Μειγιέρ και Γ. Περρέ στο έργο τους, *Ζωή και Θάνατος των Γάλλων, (1914-1918)*.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Μια σπαρακτική κραυγή της γενιάς του πολέμου

Είμαι νέος, μόλις έκλεισα τα 20· από τη ζωή δεν ξέρω παρά μόνο την απελπισία, το θάνατο, το φόβο και μια αλυσίδα από ανόητες επιπολαιότητες, πάνω από μια άβυσσο πόνων και θλίψεων. Βλέπω τους λαούς να ορμούν σε άλλους λαούς, να σκοτώνουν και να σκοτώνονται, χωρίς ούτε κι εκείνοι να ξέρουν το γιατί, υπακούοντας σ' αυτούς που τους στέλνουν, χωρίς συναίσθηση του κινδύνου ή της ευθύνης τους. Βλέπω πως οι δυναμικότεροι εγκέφαλοι του κόσμου εφευρίσκουν όπλα για να γίνονται όλ' αυτά μ' έναν τρόπο ακόμα πιο ραφιναρισμένο και να διαρκούν όσο γίνεται περισσότερο. Κι όλοι οι συνομήλικοί μου εδώ, στην αντικρυστή παράταξη, σ' ολόκληρο τον κόσμο το βλέπουν όπως εγώ.

Αυτή είναι η ζωή της γενιάς μου και η δική μας. Τι θα κάνουν άραγε οι πατεράδες μας αν μια μέρα σηκωθούμε και παρουσιαστούμε μπροστά τους για να τους ζητήσουμε λογαριασμό; Τι περιμένουν από μας όταν μια μέρα τελειώσει ο πόλεμος; Χρόνια ολόκληρα σκοτώναμε μόνο. Αυτό ήταν το πρώτο μας επάγγελμα στη ζωή. Για μας η επιστήμη της ζωής περιορίζεται στο θάνατο. Τι θα συμβεί ύστερα; Και τι θ' απογίνουμε εμείς;

*Ουδέν νεότερον από το δυτικό μέτωπο, 1929 (Εριχ Μαρία Ρεμάρκ, 1898 – 1970)
{θεωρήθηκε η πιο ειλικρινής και σπαρακτική μαρτυρία για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο}*

Σχεδιασμός διδακτικής πρότασης:

Μαρία Παπαλεοντίου, Φιλολόγος
Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου Κύπρου